

Prof. Dr. Josef Opatrný
Středisko ibero-amerických studií
FF UK

Oponentský posudek disertační práce

Jana Borodáčová, *Britské radikálně reformné hnutie v období 1792-1795*, str. 314rkp. + obrazová příloha

Doktorandka zvolila za téma své disertace britské radikálně reformní hnutí v první polovině devadesátých let osmnáctého století, kdy počínání jeho představitelů, sympatizantů, ale také odpůrců a kritiků neurčovala jen jeho vnitřní dynamika a stav britské společnosti, ale dříve než jindy také mezinárodní situace, resp. radikalizace francouzské revoluce. Vývoj ve Francii sledoval po roce 1789 se zvýšenou pozorností celý atlantický svět a tím více britská veřejnost a politické elity. Ty už jen z toho důvodu, že britsko-francouzské soupeření představovalo přinejmenším od druhé čtvrtiny osmnáctého století základní osu konfliktů v nejen v atlantickém prostoru.

Je proto pochopitelné, že nestandardní myšlenky poměřovali nejen v Británii, ale i jinde v Evropě (tady srov. např. osud autora tzv. politické zprávy uvádějící výsledky přírodovědecké výpravy k americkým břehům Alejandra Malaspiny považované v Madridu v roce 1794 za revoluční propagandu) právě počínáním a myšlenkami radikalizujících se elit francouzské revoluce. Každá podobnost pak přinášela nebezpečí nemilosrdné perzekuce zdůvodňované právě odkazy na dění ve Francii. Volání anglických a skotských radikálních reformátorů požadujících ve svých kampaních zavedení všeobecného volebního práva tak nezneklidňovalo jen britskou politickou elitu, ale také velkou část veřejnosti, která se proto ochotně podílela na tažení proti reformistům účastí na tzv. loajalistického hnutí. S odkazy na hrozbu nebezpečí ze strany britských jakobínů tudíž se sympatiemi přijímala opatření, jež proti radikálním reformistům přijímaly v letech 1793 a 1794 úřady, vedoucí proti reprezentantům reformismu řadu soudních procesů důležitých pro posuzování vztahu mezi britskou vládou, radikálními reformátory a společnostmi, jejichž prostřednictvím se pokoušeli na počátku devadesátých let ideologové radikálního reformismu svůj program realizovat.

Při analýze myšlenek a činnosti britského radikálního reformismu věnuje Borodáčová logicky velkou pozornost vlivu francouzské revoluce, sami mluvčí radikálního reformismu přitom z pochopitelných důvodů jakoukoli závislost svého programu na myšlenkách kontinentálních revolucionářů kategoricky odmítali, stejně pozorně pak sleduje vztah reformistů k republikanismu a tradicím představovaným v Británii odkazy na slavnou revoluci z konce sedmnáctého století. V tomto bodu nepřekvapuje kapitola věnovaná přesvědčenému

republikánovi Thomasi Painovi a jeho textům vydaným v Británii na počátku devadesátých let (srov. str. 53-61). Je přitom třeba ocenit, že Borodáčová netříštila linii svého výkladu odkazem na možná nejnámější Painův pamflet z ledna roku 1776 Zdravý rozum (Common Sense), jehož význam pro americkou válku za nezávislost lze jen těžko přecenit.

Třetí velký předmět autorčiny pozornosti představuje aktivita reformistů při zakládání společností, které měly podporovat reformistické požadavky, během roku 1792, přičemž podtrhuje sociální původ jejích členů. Ve shodě se stávající literaturou pak považuje právě pro sociální základnu těchto společností radikální reformismus za předznamenání nástupu chartistického hnutí na konci třicátých let.

Doktorandka odevzdala text založený především na systematické práci s archivními prameny, z velké části dosud nevydanými, používala ovšem také prameny vydané, zejména ve formě elektronických zdrojů. Jako prameny využívala hojně a účelně také paměti, autobiografií a dobové publicistiky jak v podobě pamfletů, tak dobového tisku. Ve všech případech přistupovala k tomuto materiálu s potřebnou mírou kritičnosti, danou také bezpečnou znalostí širokého sociálního a politického kontextu, v němž studované dokumenty vznikaly. Jejich pečlivá analýza jí umožnila vytvoření věrohodného obrazu britského radikálně reformního hnutí v první polovině devadesátých let osmnáctého století, které představuje jako součást procesu proměny myšlení v atlantickém světě, jehož výsledkem byla i francouzská revoluce.

Projevila přitom ve velké míře schopnost své vývody precizně a koncizně formulovat, její závěry jsou přesvědčivé a střízlivé. Výslovně upozorňuje na historickou dimenzi hnutí, jehož vrcholné projevy datuje do první poloviny devadesátých let osmnáctého století, kořeny ovšem hledá už na začátku vlády Jiřího III. V této souvislosti pak vyslovuje svým způsobem heretickou myšlenku, že ve skutečnosti nebyl ani jeden bod programu radikální reformy devadesátých let ničím novým, protože se stejné požadavky objevily už v předchozím desetiletí. Kardinální změnu všem spatřuje v cíli hnutí. Orientovalo se na všechny vrstvy společnosti, jimž se mělo dostat základních politických práv zejména práva volebního. Ohlas, který mělo hnutí právě v nižších společenských vrstvách, je pak doktorandce vyvrácením dobového mýtu, podle něhož byla politika určena pouze privilegovanému segmentu společnosti. (srov. str. 287)

Text považuji ve všech ohledech za mimořádně kvalitní a z důvodů uvedených výše předloženou disertační práci předběžně klasifikuji jako prospěla.